

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 4. maja 1911.

Leto III.

Prevžitkarji.

Ko uradniki doslužijo svoja leta, gredo s celo pokojnino v pokoj. Navadno dobijo toliko, da so za starost dobro preskrbljeni. Če kdo poprej onemore, mu prav radi milostnim potom pokojnino zvišajo, da more izhajati. — Trgovca opravlja svojo kupčijo lahko do visoke starosti. Če noče, si more tudi namestnika plačati. Tudi tovarniškemu delavcu da tovarna večkrat na starost mali penzijo, ki se revežu prav dobro prileže.

Le ubogi kmet nima za starost nobene preskrbe. Ko mu začno moči pešati in so otroci odrastli, je navadno prisiljen posestvo sinu izročiti. Sin se oženi, mlada gospodinja pride, prejšnji gospodar je postal ta stari ali prevžitkar. Navadno so ti prevžitkarji veliki reveži, precej večji, kakor oni, ki prosijo od hiše do hiše, dasiravno se sramujejo prositi. Čudno to pač ni.

Nekateri gospodarji so si res nekaj prihranili za stara leta in pustili sinu le malo dolga. Teh ni veliko. Imajo pa ti srečni res še zadosti lepo življenje, ker jim domači, ki čutijo pri starih denar, strežejo, kolikor morejo. Navadno si pa naš gospodar ni dosti prihranil za stara leta. Kako tudi?

Ko je začel gospodariti, sta bila sama z ženo. Treba je bilo posle in namenjati plačevati in obilni dolg, ki se je odebelil z dotami bratov in sester, obrestovati; starim je moral dajati kosce kruha. Vse so mu skoro vzeli. Ko so bili otroci majhni, je tudi komaj dihal. Šele takrat, ko so začeli otroci za delo prijemati, je bilo počasi boljše. Dolg je poravnal in prišel nazadnje vendar na zeleno. To je pa le tam mogoče, kjer ni gospodar pijači vdan. Če pa preveč popiva, je pa prav gotovo, da iz dolga nikdar ne pride. Več kakor dve tretjini naših gospodarjev tiči v dolgovih. Toda srečni časi otročje pokorščine in otročjega dela kmalu mi-

nejo. Kakor ptiči iz gnezda se zgubijo otroci po svetu. Moči začno pešati, treba bo čez dati. Mnogi se krčevito držijo gospodarstva. »Dokler bom z mezincem gibal, ne dam. Vse bomo imeli skupaj. Po moji smrti bote vse dobili. Jaz sem gospodar. Če vam ni všeč, pa pojdite. Mene bo grunt še živel.« Prav je, da oče ne da prehitro čez in pazi, da odrastejo tudi mali otroci. Toda nespametno je predolgo odpraviti izročitev, ker se otroci preveč postarajo in niso potem vselej dobri gospodarji. Navadno govorijo tako gospodarji, ki bolj ljubijo gostilne, kakor delo na polju. Boje se po pravici, da jim potem še krčmarji ne bodo več upali. Sinovi se takim očetom kmalu zgube po svetu, le žena in tankovestna dekleta opravljajo nehvaležni posel domačih sužnjev.

Večina gospodarjev pa izroči posestvo, ko vidi, da ne more več. Izročitev je zelo različna. Nekateri poštenjaki kar vse izročijo, ne da bi si kaj izgovorili. »Jaz sem sinu vse dal, sin bo pa zame skrbel.« Poznal sem takega moža stare korenine. Sin je prišel iz tujine nazaj. Oče mu je vse izročil. — »Kaj si bi izgovarjal, vse bomo imeli skupaj. Jaz sem z očetom lepo delal, sin bo pa z mano.« Komaj je postal sin gospodar, je posestvo prodal, pustil očetu kot in drugega nič. »Kako bom živel?« — »Nimate nič pisanega.« Navadno pa vedo gospodarji, da lastni otroci ne bodo imeli prav veliko usmiljenja z njimi, če ne bo zapisano črno na belem. Izgovorijo si torej precej denarja, veliko mernikov žita, zadosti mleka, zabele, mesa, drv, sadje in Bog ve katere ugodnosti še. Zraven mora prevzeti ves dolg, izplačilo materine dote s priboljškom, dote bratov in sester ter stroške ženitovanja. Skoro več je prejel dolga, kakor je vse vredno. Mladi gospodar vse obljubi. Prepričan je, da bo že šlo. Ko je treba dati, vidi, da ne more. Ta mlada vzame precej vse vajeti gospodinjstva v roke in začne stare, ki so si tolikanj zgovorili, po

strani gledati. Ona hoče po svoje, ker je gospodinja, mati po svoje, ker je izkušena. Kmalu gresta stara v svoje. Zdaj se začno težave. Mladi jim ne da in jim ne more dati, ker sam nima. Za vsako butaro drv tudi ne more sina tožiti. Začne se pomanjkanje in stradanje.

Ta mlada hoče, naj bi pri mizi vsi skupaj jedli. Toda stari človek ne prenese več one težke puščave, ki mladim prav dobro tekne; črni kruh se jim večkrat popolno upre, ne morejo ga. Začne se medsebojno zbadanje in obrekovanje, včasih tudi pravo sovraštvo. Najbližji domači so si tuji postali. Vse je dal gospodar otroku, ki ga zdaj skoro poznati noče. Veliko so krive teh nezdravih razmer tudi mlade žene, ki so preoblastne in nočejo ničesar potrpeti. Staro mater ne more videti. Vse grizlje ji šteje, pri možu jo opravlja, doma ji nagaja in govori čez njo, da je vedno večja jeza.

Življenje večine prevžitkarjev je torej silno žalostno, če si niso od pred zadosi prihranili. Denarja nima skoro nobenkrat. Sin ga mu ne da, zaslužiti ga ne more. Včasih gre kam pomagat, da si za tobak zasluži, toda kaj bo storil stari revež! Obleke ima toliko še od prejšnjih časov, da ravno ne zmrzne. Pri jedi ga odpravja, ker zanj mora biti vse dobro. Večkrat jim je še na zapčku na poti. Neprijeten duh hirajočega telesa smrdi otrokom, ki se iz starčka norčujejo.

Stari človek je res precej siten, ker starost je nadležna. Ravno zaradi tega potrebuje ljubezni in udanosti, potrebuje in hvaležnosti. Toda ravno te le premalo najde. Kako bridko se zdaj maščuje, ker je v mladosti preveč zapravil in ničesar na stran dejal! Kako hudo je zdaj, ko mu najpotrebnejšega primanjkuje in stari skoro brez prijatelja komaj smrti čaka. Za njim se skoro ne bo solza pretočila iz prave ljubezni, ko še domači že težko čakajo smrti, ki jih bo sitnosti rešila. Skoro

še slabše se godi starim materam, ki se z mladimi ne razumejo.

Kje naj se najde pomoč za te velike reveže? »Naj varčujejo in delajo!« Zdaj ne morejo. Gospodar od dolga stiskan in od vseh težav obdan si res ne more dosti na stran dejati. Saj je dobro, če more za silo se riniti naprej. Ko bi imel v mladih letih modrost in spoznanje starosti, bi seveda drugače živel. Navadno pride pamet vselej malo prepozno.

Socialno zavarovanje bo poskrbelo za uboge reveže. Tudi kmet bo na starost preskrbljen. To je v resnici velik načrt za pomoč onemoglim in siromašnim na stare leta, ki bi znal veliko pomagati tudi našim prevžitkarjem. Toda med ljudstvom je toliko opravičenih pomislekov. Naši ljudje se najbolj bojijo, kako bodo plačevali, ko še tako komaj izhajajo. Je to eno opravičeno vprašanje, toda nazadnje se bi tudi ta davek plačal, kakor vsak drugi. Ljudje bi godrnjali, ko bi pa na starost rente vlekli, bi vsa nevolja kmalu izginila. Tudi mladi bi se kmalu potolažili, ko bodo spoznali, da so za starost preskrbljeni. Dobili bi gotovo vsaj še enkrat toliko, kolikor bi dali.

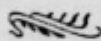
So pa drugi pomisleki. Ko bo vse to urejeno, bo stalo to državo več sto milijonov na leto. Kje se bo denar dobil? Gotovo pri davkih. Sicer se zemljiški davek ne bo v doglednem času več zvišal. Toda davkov bo vendar treba, seveda indirektnih, davkov na bogatino, na banke, na pijače in druge reči. Kakor znano, se pa znajo bogatini vselej izmuzati iz mrež, katere jim je nastavljal davčni vijak in spretno odvale davek na druge rame. Obrtni izdelki postanejo dražji, plače uradnikom se zvišajo in tako je nazadnje vendar večina davka na revnem ljudstvu.

Toda tudi to bi bilo še dobro. Če vse pripomorejo, da bosta delavci in kmet ložje izhajala, je to le pravično. Kdo bi mogel pričakovati, da bo revež celo življenje krvavel za druge in nazadnje stradal v starosti? Naj mu le plačajo vsi sloji države, kar nujno potrebuje za zadnje dni.

Naš kmet pa pozna one delomržne hlapce, one potepuhe in postopače, ki vedno le mislijo, kako najmanj delati in največ dobiti, če mogoče, tudi prisilepariti, da bodo le brez dela živeli na javne stroške. Pojdite po deželi in preglejte ljudi, pojdite po mestih in preštejte vse, koliko boste dobili ljudi, ki bodo z veseljem delali? Velika večina je povsod takih, ki se bodo gotovo izognili delu, če se bodo le mogli. Če bodo vedeli: za bolezen, za starost sem preskrbljen, torej se bom naredil bolnega, bom pa malo počil, saj bom vseeno dobil preskrbnino. Gospodar sam bo moral delati, hlapec in še veliko bolj delavec v tovarni bo vedno bolan in bolehen. To je res uvaževanja vreden ugovor, ker znajo naše razmere po deželi še slabše postati. Če ne bo bolan, se bo naredil bolnega, da le delati ne bo treba.

Kako bi bilo torej mogoče rešiti to težko vprašanje. Tovarnarji naj sami skrbijo za svoje delavce, saj imajo od njih zadosti velike dobičke. Če si še delavec nekaj odtrguje od plače za starostno rento, ne bodo ti dosti ugovarjali. Če država da takim delavskim zavarovalnicam vsako leto nekaj milijonov kron podpor, je nam tudi popolno prav in za državo najcenejši.

Kaj pa za kmeta? Mi se držimo načela, da ima naša zemlja zadosti zakladov, da nas redi. Če da država vsako leto mesto 9 milijonov 40 do 50 milijonov za povzdigo kmetijstva, če bo država pomagala, da bo naš kmet naredil dobro živino, dobro gnojil, dobro kmetoval, si nabavil potrebne stroje, povzdignil sadjerejo, z eno besedo, če bo imel naš kmet vse pripomočke, da svoje gospodarstvo povzdigne, kakor je zdaj potrebno, potem ne potrebujemo zavarovanja za starost. Skušnja nas uči, da se s povzdigo gospodarstva povzdiguje varčnost, izginja pijančevanje, deloma tudi surovost. To kar je eden napravil s svojim trudom, to drži, na to je ponosen. Če je kmet dobil iz svojega polja 200 K več dohodkov, je to zanj gospodarsko in npravno več vredno, kakor če dobi 1000 K zastonj. S tem se je povzdignil na višjo stopinjo omike in imel v svojem delu preskrbljeno starost. Popolno naravno je, da gospodar, ki sam ne bo v vedni stiski, ne bo pustil svojih starišev na starost v potrebi in pomanjkanju. Povzdiga kmečkega gospodarstva je obenem rešitev kmečkega starostnega vprašanja.

Napačna hrana.

Po mestih in tovarniških krajih je vedno več bledoličnih in slabokrvnih ljudi, katerih se pri prvi priložnosti prime jetika. Niti na kmetih ni več onega zdravja in moči, kakor nekdanj. Zlasti v krajih, kjer je žganjepitje zelo razširjeno, se kar očito kaže, kako rod hitro peša. To pešanje ljudskega zdravja so tudi drugod opazili. Zdravniki povdarjajo, da je slabo z ljudskim zdravjem, ker matere premalo dojijo otroke in dobe ljudje v hrani premalo železnih in apnenih soli zaradi napačne hrane.

Te misli je natančno dokazal dr. A. Kunert v Breslavi v posebni knjigi, po kateri priobčujemo glavne nauke.

Nekdanj še slišali nismo, da bi matere same ne dojile otroke. Zdaj se ta razvada tudi po deželi vedno bolj razširja. Dosti je mater, ki zato niti sposobne niso. Vzrok je največkrat v telesni bolehnosti. Otroci takih mater ne bodo nikdar posebno trdni. Ta slabost telesa je večkrat le žalostna posledica alkoholskih staršev. Potem vpliva zelo slabo tudi napačna hrana, v kateri manjka apnenih in železnih soli. Nekdanj so vse žito zmleli le v domačih mlinih. Le za največje praznike so

imeli lepi beli kruh, drugače se je vse žito na črno zmlelo. Iz te moke so spekle gospodinje tečni domači kruh, kuhale žgance in močnik, podmet in sok. Otrobov se je naredilo v teh priprostitih mlinih prav malo. Ob vsakem težjem delu so morali biti zjutraj žganci z mlekom, zelje in kruh. Najedel se je vsak pošteno, da je prav lahko do malce shajal.

V krajih, kjer ni dosti domačega žita, se zdaj moka kupuje od velikih mlinov, ki zrnje popolno oluščijo. Ti otrobi, ki se porabijo za živino, imajo pa v sebi največ železnih in apnenih snovi, katere rabi telo. Ker jih ni v naši hrani, peša zdravje. Premožni in bogati, kakor tudi delavci po mestih skušajo to nadomestiti z večjo množino mesa. Toda beljakovine (po teh se ceni redilna vrednost) v mesu so štirikrat dražje v isti množini, kakor v rastlinski hrani. Tudi v jajcih in mleku je veliko beljakovin. Kdor si more to privoščiti, naj le uživa obilo mleka in jaje, toda veliko dražje so te beljakovine, kakor one v moki. Če useješ na njivo deteljo, katero boš pokrmil živini, ali pa fižol in lečo, ti bosta fižol in leča kot hrana štirikrat toliko zalegla kakor meso živine, ki si jo prekrmil z isto deteljo, če ga zase porabiš. Sploh je ravno fižol kakor hrana še veliko premalo v časti. Mnogi ga ne marajo, ker jih preveč napenja. (Se gotovo premalo gibljejo.) V resnici je ravno fižol ena najbolj tečnih hran. Naši ljudje fižol prodajo in doma krompir in repo uživajo.

Preobila mesna hrana je tudi škodljiva telesu. Najrazličnejše bolezni pridejo iz tega. Le pogledajte otroke kakšnih mesarjev ali takih ljudi, ki si lahko vse privoščijo. Navadno so prav zaliti in napihnjeni, toda brez jedra. Mnogi pa krepke hrane ne morejo prenesti.

Gotovo je pa napačno, da se ravno najboljše v žitu, namreč otrobi, odtegnejo človeški hrani in dajo živalim. Čim bolj je fina moka, slabša je. Razen tega imajo mnoge kupljene moke v višjih številkah razne primesi, zavoljo katerih je še bolj škodljiva. — Povsod, kjer ljudje uživajo kruh iz kupljene moke, je slabo z ljudskim zdravjem. Le pogledajte v nekatere kmečke vasi na Gorenjskem, pa boste videli, da je to res. Koliko boljše bi bilo, ko bi žito kupili, ga dali doma izmleti ter to porabili za kruh. Le nekaj odločnih mož je treba, ki se ne bojijo malih sitnosti. Celo žitno zrnje, torej tudi otrobi zraven, ima večino redilnih snovi, katere človek potrebuje, najlepše skupaj združenih. Torej naj se vse žito porabi za človeško hrano.

V revnih hišah se vživa preveč krompirja, ki je sicer prav dobra hrana, toda ima premalo beljakovin in apna. Če je zraven krompirja obilo dobrega kruha ali žgancev, je pa to prav dobro za zdravje.

V zadnjem času so vpeljali tudi po kmečkih hišah zjutraj kavo. Nekateri posli še pri hiši nočejo ostati, če nimajo kave. Ženice so seveda vse zato,

da ljubi kofek ne bo treba več pred drugimi skrivati. Nazadnje se je tudi gospodar udal. Če je zraven še pijanec, mu je kava zjutraj seveda ljubša kakor žganci, ker ožgani želodec ne prenese več krepke hrane. Še hujše je s čajem. Kako strašno je, če kmečka prodajalna proda na leto 8000 kg kave in 300 kg čaja, kakor se je to lani pri nas na Dorenjskem zgodilo. Naj le pridejo domači zabeljeni žganci zopet na mizo. Če jih tudi otroci nimajo tako radi, kakor ono rjavo čorbo, bodo vendar veliko bolj zdravi.

Tudi naše gospodinje večkrat krompir, repo in druge prikuhe napačno pripravljajo. Krompir se olup ali ostrže in potem dene kuhat kakor druga zelenjad. Ko je kuhan, se krop odlije. V vrenju se je krompir razkuhal ter dal kakor meso v juho svoje najboljše snovi, ki se s krompom tja vržejo. Veliko bolj pametno bi bilo, da bi se krompir nič ne olupil, če se je v oblikah. Če se pa v koscih razreže, je to tudi dobro, ako se obenem ta krompirjeva juha zavžije.

Veliko preveč se uživa pri nas sladkorja. Bonboni, malisi, čokolada, piškoti, lecet in drugo sladko pecivo je bilo vedno ljubo otrokom. Toda zdaj se res v groznih množinah uživa. Prav so imele naše matere, da to škoduje zobjem. Toda ne le to. One sladke jedi hitro nasitijo, da sladkosnedni otroci navadno ne marajo dosti drugih jedi, kar je čisto naravno. Sladkor je hidrat brez apnenih soli. Želodec se pokvari, otroci so v nevarnosti za svoje zdravje. Koliko boljše bi storila mati, ko bi otroke s priprosto domačo hrano vzredila, kakor če jim daje v napačni ljubezni vedno novih sladkarij.

Zobozdravniki se pritožujejo, da ljudje zobe veliko premalo rabijo. Bog je zobe človeku ustvaril, da z njimi hrano drobi. Zdaj se še otrokom daje vse namočeno. Pozneje hočejo vse lahko imeti. Pri malci je kava ali mleko. Mnogi pa namakajo kruh v pijačo. Zobje so za gristi. Suh kruh uživati, zobe v trdo šolo vzeti, bi bilo najboljše za otroka. Tu je tudi eden glavnih vzrokov, da imamo tako slabe zobe. Iz navedenih vzrokov se da najlojše razlagati, zakaj je toliko bledoličnih, slabokrvnih in nervoznih ljudi. V teh poslednjih je večkrat res le sitnost, navadno je vendar bolezen. Iz teh vzrokov tudi dobimo pri omikanih tolikokrat bolezen slepiča, ki je skoro neznana ljudem, ki navadno uživajo črni kruh ter krepko domačo hrano. Napredovalo bo tudi kmečko gospodarstvo. Ljudje bodo imeli pri pametnem delu tudi več pripomočkov, skrbeti za potrebno hrano. Toda kmetje, varujte se one mehkužnosti v hrani, katero vidite pri gospodi. Tem omikancem ni prišla zdravja in zadovoljnosti, vas tudi ne bo osrečila. Priprosta domača hrana, naši žganci, naš ješpren, naš fižol, naše mleko in včasih kaka klobasa za zabelo, to so stebri zdrave domače hrane.

Razne stvari.

Javni ponudbeni razpis. C. kr. ministrstvo za deželno brambo namerja za tekočo potrebo c. kr. domobranstva in črne vojske potrebne narejene oblačilne in opravne predmete iz usnja in kožuhovine, kakor tudi usnjenega in kožušnega materiala potom javnega razpisa oddati in vabi na stavljenje pisмениh ponudb.

Ustanove za slepce. Pri ustanovi baron Karel Fl. dnigovi za slepe in pri ilirski ustanovi za slepe je z začetkom šolskega leta 1911/12 podeliti tri do štiri mesta. Ustanove se uživajo v odgojnici za slepe v Lincu, v kateri se šolski pouk prične dne 16. septembra t. l. Pra-

vico do teh ustanov imajo na Kranjskem rojeni, ubogi, zapuščeni, slepi otroci obojega spola, posebno sirote, ki so zdravi in izobrazni, ter so najmanj 7, toda ne več kot 14 let stari. Prošnje za podelitev ustanovnega mesta je potom dotičnega okrajnega glavarstva, oziroma po mestnem magistratu ljubljanskem, do 15. maja t. l. deželni vlad podati; prošnjam je priložiti krstni in domovinski list, izpričevalo o stavljenih kozah, ubožni list in uradno zdravnikovo ali od uradnega zdravnika potrjeno izpričevalo o zdravju in izobraznosti slepega prosilca.

Stanje živine v okrajnem glavarstvu Rudolfovo.

Najzanesljivejši dokaz v gospodarskem napredku ali nazadovanju kažejo številke. Če je živine vedno več, je to

gotovi dokaz, da tudi gospodarsko napredujemo. Zadnje ljudsko štetje nam je podalo najboljše pojasnilo o resničnem stanju našega gospodarstva. Za danes priobčujemo uradne podatke ljudskega štetja za 1910 in 1900 v okrajnem mglavarstvu Rudolfovo:

1900.

Tekoča št. krajev	Kraji	Število hiš	Število družin	Skupno število oseb	Konji	Go-vedo	Ovce	Pre-šiči
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Mirna peč	680	—	3325	213	2128	52	1417
2	Šmihel-Stopiče	1644	—	8847	307	4474	182	3150
3	Orehovica	262	—	1242	123	613	—	849
4	Št. Peter	511	—	2233	154	1023	3	941
5	Poljanšica	139	—	661	58	268	28	144
6	Prečna	517	—	2535	123	1269	—	1013
7	Novo mesto	249	—	2160	82	54	—	162
8	Toplice	535	—	2677	111	1302	—	953
9	Črmošnjice	417	—	1829	107	986	—	244
10	Bela cerkev	256	—	1072	124	430	15	534
11	Brusnice	363	—	1708	39	865	20	725
	Sodni okraj Novo mesto	5573	—	28289	1441	13412	300	10132
1	Ambrus	350	—	1705	33	1273	147	249
2	Ajdovec	184	—	864	24	681	27	243
3	Dvor	278	—	1315	42	782	16	298
4	Smuke	173	—	845	30	446	64	101
5	Zagrac	189	—	891	14	555	70	136
6	Žužemberk	943	—	4946	148	3018	644	166
	Sodni okraj Žužemberk	2127	—	10566	291	6755	968	1693
1	Dobrniče	588	—	2754	134	1982	54	778
2	Velika Loka	480	—	2357	164	1440	—	722
3	Mirna	475	—	2042	79	1135	2	696
4	Trebnje	593	—	2962	169	1766	—	1105
	Sodni okraj Trebnje	2136	—	10115	546	6323	56	3301
	Pregled.							
1	Novo mesto	5573	—	28289	1441	13412	300	10132
2	Žužemberk	2127	—	10566	291	6755	968	1693
3	Trebnje	2136	—	10115	546	6323	56	3301
	Skupno v glavarstvu							
	Novo mesto	9836	—	48970	2278	26490	1324	15126

1910.

Takoča št. krajev	Kraji	Šte- vilo hiš	Šte- vilo dru- žin	Skupno število oseb	Konji	Go- vedo	Ovce	Pre- šiči
1	3	4	5	6	7	7	8	9
1	Mirna peč	716	685	3247	248	1789	25	2212
2	Orehovica	274	254	1294	130	552	2	1099
3	Poljansica	121	126	549	65	172	—	251
4	Prečna	534	535	2532	141	1144	—	1680
5	Novo mesto	282	519	2393	66	27	—	192
6	Šmihel-Stopiče	1712	1692	8665	349	3872	388	5488
7	Št. Peter	425	434	2176	153	496	—	1624
8	Toplice	551	545	2605	152	1079	10	1541
9	Črmošnjice	414	374	1681	145	743	8	645
10	Bela cerkev	249	239	1177	108	422	—	844
11	Brusnica	363	352	1657	54	732	38	1625
	Sodni okraj Novo mesto	5641	5755	27976	1611	11528	471	16601
1	Ambrus	343	325	1446	47	1014	109	493
2	Ajdovca	181	178	694	19	547	17	414
3	Dvor	273	300	1198	55	622	30	669
4	Smuka	184	175	698	43	269	39	138
5	Zagrac	188	180	758	20	476	42	253
6	Žužemberk	910	915	4254	180	2479	431	1601
	Sodni okraj Žužemberk	2079	2073	9048	364	5434	668	3568
1	Dobrnice	585	548	2598	172	1714	36	1166
2	Velika Loka	493	471	2448	219	1418	—	1309
3	Mirna	462	466	2049	90	1074	—	863
4	Trebnje	627	647	3042	180	1613	—	1593
	Sodni okraj Trebnje	2167	2132	10137	661	5819	36	4931
Pregled.								
	Novo mesto	5641	5755	27976	1611	11528	471	16601
	Žužemberk	2079	2073	9048	364	5434	668	3568
	Trebnje	2167	2132	10137	661	5819	36	4931
	Skupno v glavarstvu							
	Novo mesto	9887	9960	47161	2636	22781	1175	25100

Če pogledamo te številke bolj natančno, se nam kažejo zanimivi podatki. Število ljudi je padlo za 1809. V okraju Žužemberk jih je 1518 manj, v Rudolfovem 313, v Trebnjem 22 več. In to kljub temu, da imajo skoro povsod tretjino več krstov, kakor mrličev. V teh številkah se nam kažejo žalostni nasledki izseljevanja. Iz okraja je šlo največ mladeničev in mož v najbolj-ših letih.

Pri stanju živine se nam kaže najprej veliki napredek prešičereje. Od 15.126 smo prišli na 25.100. Prešiči so se pomnožili za 65 odstotkov. Če pa vpoštevamo, da se ravno iz tega glavarstva prav zelo prešiči izvažajo in da ga skoro ni tedna, da bi se ne prodalo 5 do 20 vagonov prešičev, in to navadno le boljši plemeni, si bomo na jasnem, da je prešičereja napredovala gotovo čez 100 odstotkov. Zdaj Dolenjem nese prešičereja največ. Ko bi še boljše porabili gnojnico in izdatnejše gnojili z umetnimi gnojili in krmili prešiče bolj s travo in deteljo, bi se dalo število prešičev še zelo pomnožiti. Napredujemo res hitro v tej panogi gospodarstva.

Več kot za 100 odstotkov je še vedno mogoče napredovati.

Pri govedih je padlo število od 26.490 na 22.781, ali za 3609 glav, t. j. 13,6 odstotkov. Tu so nasledki suše leta 1908 in 1909. Takrat so prodali vse za slepo ceno. Teleta so morala skoro vse iz hleva. V drugih krajih je padlo število živine za dobro tretjino. V tem okraju so se rane začele še dosti zgodaj celiti. Prav gotovo pridemo v par letih nazaj na prejšnjo množino. Število konj je poskočilo od 2278 na 2636 za 358, t. j. za 15,6 odstotkov. Raba konj v gospodarstvu je vselej dokaz napredka. Ljudje so premožni ter hočejo naglo in dobro delati. Na poljih in travnikih, kakor tudi v vsem gospodarstvu opazujemo ta lepi gospodarski razvoj.

Število ovac se je pomnožilo za 149, t. j. za 13 odstotkov. Ta napredek pa nima splošnega vpliva.

Če cenimo vso živino, dobimo lepo vrednost narodnega premoženja.

2637 konj po 400 K 1.054.000 K, —
22.781 goved po 200 K 4.556.000 K, —
25.100 prešičev po 100 K 2.510.000 K, —

1175 ovac po 10 K 11.750 K. Skupna vrednost živine 10.000.850 K.

Tako znaša vrednost vse živine v okrajnem glavarstvu Rudolfovo 10 milijonov kron.

Težje je pa odgovoriti na vprašanje, koliko imajo kmetje dohodkov od svoje živine.

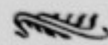
Pri govedih računamo lahko eno tretjino vrednosti, bodisi vžitka ali prireje. Tako bi bil dohodek od goveda reje 2.378.100 K.

Pri prešičih računamo lahko celo vrednost. Skoro polovica prešičev se pred prazniki proda ali pokolje, tako da je resnični dohodek od prešičereje večji kakor 2.510.000 K.

Pri konjih splošno ni toliko, ker jih imajo po več let. Računajmo ta dohodek na 200.000 K in pri ovcah na 5000 K, dobimo, da imajo kmetje v tem okraju od živinoreje 5.093.100 K na leto dohodkov, ali na družino 500 do 600 K. To je pa seveda tudi računano, kar doma porabi sam za se. V resnici je dohodek večji. V primeri z letom 1900 se je vrednost prešičev povzdignila za 990.400 K, konj za 140.000 K, ovac za 1490 K. Pri govedih je pa padla za 771.800 K.

Bilanca nam kaže 410.090 K več vrednosti pri zadnjem štetju. Ako vštujemo nezadolženo nesrečo suše, ki je povzročila nazadovanje goved, ki se v par letih skoro gotovo popravi, se vidi tudi v tem okraju, ki se je šel za zamenjane, veselo napredovanje. Res bi mogli najmanj za tretjino živine več rediti, ko bi povsod umno kmetovali in gospodarili. Prav do istega zaključka pridemo, ako računamo vrednost izvožene živine. Na naših postajah se izvozi po 2000 do 5000 komadov prešičev, torej skupno od 12.000 do 20.000 komadov, goved 6000 do 7000. Veliko pa kar po potih odpeljejo. Doma se zakolje na vsakih 2000 prebivalcev ena goved na teden, torej skupno 25 do 30. Cene živine so prav nizko računane. V Nemčiji so pri uvozu računali vsakega prešiča čez 200 K, goved 400 K, konja 840 kron.

Res je pa tudi, da naši kmetje dobe povprečno več kakor 500 K na družino za živino. Poznam male kmete, ki so dobili na leto 2000 do 3000 K iz hleva in svinjaka. Res je pa tudi, da drugih dohodkov nimajo in morajo tudi za gnojila in krmila veliko dati. Po poti umnega gospodarstva moremo še prav znatno napredovati.

Prizivi.

Naši ljudje imajo vedno več opraviti z gosposko. Marsikdo je klican k sodniji ali glavarstvu, ko še sam ne ve zakaj. Včasih mu je naklonjenost orožnikov, včasih zloba in nagajivost prijateljev, največkrat pa lasna krivda naklonila nezaželeno zabavo.

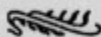
Gosposke se naši ljudje silno boje. Vsakemu se zdi, da je dotični uradnik

že samo ob sebi njegov sovražnik. Kakšen zvitovič ali lažovič se veliko ložje izmaže, poštenjak pa navadno v smoli ostane in se hudobneži proti njemu dogovorijo in krivo pričajo. Marsikdaj uradnik kmeta ni razumel, ki se ne zna zagovarjati in svojih misli pravilno povedati. Obsodi ga, kazni mora plačati ali pa še sedeti. Ko je že enkrat zamujeno, leta okoli, zatrjuje nedolžnost, toda prepozno je. — Kadar si pri okrajnem glavarstvu ali pri sodnji obsojen v kako kazni, zahtevaj vselej pismene razsodbe.

Pri ustni obravnavi kmet še večkrat ne razume, zakaj se gre, pri pismeni razsodbi mora vsak urad sam vzroke navesti, zakaj se je kazni določila. Če ne zahtevaš pismene razsodbe, se moreš pritožiti le toliko časa, kakor je rok od razsodbe, pri pismeni pa se začne dnevi šele takrat šteti, ko si ti prejel pismeni odlok. Pri ustni obravnavi ni treba uradniku paziti posebno na razloge, če skoro ve, da revež ne bo zahteval pismene razsodbe in se ne bo naprej pritožil. Tu zna vplivati strankarstvo, obraz, mržnja in drugo. Pri pismeni razsodbi mora vsak vzroke natančno premisliti.

Ko bi se vedno pritožili proti vsaki krivici in tudi vsaki sitnosti, bi ljudje po uradih veliko manj sitnosti trpeli, ker višji in nižji se bojijo vednih pritožb.

Ko si prejel pismeno razsodbo, posvetuj se s skušenim možem, ki pozna postavke. Kako pametno bi bilo, ko bi imeli v vsaki občini kazenski, obrtni in civilno pravdni zakon. V obsodbi se citira paragraf, po katerem je bil obsojen. Paragraf se pogleda v postavbo in se precej ve, če je kriv ali ne. Če sam tega ne moreš, pojdi k dobremu in vestnemu odvetniku. Priziv se mora seveda vložiti pravočasno pri istem uradu, ki je izrekel obsodbo. Navadno je v obsodbi povedano, koliko časa je za pritožbo. Navesti moraš čisto mirno razloge proti krivdoreku. Če samo rečeš: »Jaz se pritožim«, bo druga, višja oblast ravno tako sodila, kakor prva. Dokazati je treba, v čem se ti godi krivica.

Tržni pregled.

Če hočemo s svojimi izdelki res doseči lepe uspehe, moramo poiskati kraje in dežele, kjer se porabi naše blago in ne slepo zaupati prekupcem, ki iščejo svojega dobička. Ves dobiček, ki se prime raznih rok, bi lahko sami obdržali. Kam bomo torej prodajali svoje izdelke? — O žitu še ne govorimo ne, ker tega se komaj za domačo potrebo pridela. Najboljše bi bilo, ko bi mestni trgovci in gorenjske zadruge žito, ki na Dolenjskem preostaja, kar naravnost pokupili.

Veliko in važno je pa vprašanje, kam naj prodamo svojo živino. Gotovo tistemu, ki jo najboljše plača. Naš dunajski trg je za nas skoro brez pomena,

ker je obdan od bolj rodovitnih krajev, kakor so naši.

Pač pa potrebujejo zelo veliko živine naši soseski. Na Laško so vlani vpeljali 169.984 glav. Pitane vole so plačevali na Laškem od septembra do decembra po 117 do 122 lir = 116 K. Te cene niso pri nas nikdar imeli. Vemo tudi, da pridejo laški trgovci po celem Kranjskem. Posebno radi kupujejo krave in mlado živino. V gornji Italiji so v zadnjem času zelo povzdignili živinorejo. Mleka in sira imajo še sami čez potrebo. Veliko množino še k nam izvažajo. Tudi prešičev imajo zadosti. Dobro bi pa bilo bolj natančno pogledati si laški trg.

Nemčija je leta 1911. kupila na tujem 149.104 konj za 126.853.000 kron, 227.870 govedi za 97.137.000 K, 102.403 prešičev za 22.067.000 K, 8.337.708 gosi za 34.918.000 K, 120.620 merskih stotov perutnine za 18.238.000 K.

V Nemčijo naši prešiči ne gredo več, ker jih dobijo veliko cenejše iz Ruske, katera je vpeljala leta 1910 101.057 glav, mi le 417. Švica porabi jako veliko naše živine in še posebno naših prešičev. Poizvedeti bi bilo treba za odjemalce, da bi dobiček prekupcev ostal samim kmetom. — Ravno na Tirolsko in v Švico gre največ naše živine.

Goveja živina je pri nas precej padla. Pozimi so kupili kmetje vole zelo drago. Ko bi jih stehali, bi veljal 1 kg žive teže 1 K do 1 K 20 vin. Pri tej kupčiji bodo gotovo izgubili. Zakaj dosti čez 1 K mesarja ne bomo mogli plačati. Revež je res kakor po navadi pokmetoval in je začel z ostalo prstnino suhe voliče pitati. Nazadnje bo vendar vesel, če bo svoj denar nazaj dobil. Na Dunaju so plačevali 24. aprila debele ograde vole od 80—140, nemške do 118 kron, navadne 80—92, krave 80—100. Trg se je zopet nekoliko izboljšal.

Po ostali Evropi ni cena prav nič padla. To je za naše kmete veselo znamenje, da se bodo kmalu tudi pri nas cene izboljšale.

Prešiči so zopet dražji. Na Dunaju so plačevali 25. aprila najlepše debele po 148—151, srednje po 141—146, lahke po 130—138. Cena je še vedno ugodna.

V naših krajih primanjkuje v vaseh, kjer so imeli vlani rdečico, zelo mladih prešičkov. V drugih krajih, kjer se je vsled ugodnih cen zelo razširila prešičoreja, ne vedo kam z njimi. V kamniškem okraju prodajajo prav lepe po 14 K 1 komad.

Kako pametno bi bilo, ko bi imeli centralno pisarno, kamor bi vsak sporočil, koliko ima pujskov na prodaj. Da bi kupec vedel, kaj kupi, se bi moral navesti tudi teža. Sporočil bi, ko bi imeli mladiči pet tednov, tako-le: 8 pujskov, 5 tednov starih, povprečno 10 kg težkih, prodam ob 7. tednu 2 K 1 kg.

Masla in mleka še vedno primanjkuje. Cene so zelo visoke. Maja bodo šle, kakor vsako leto, nazaj. Zvedelo se je tudi, da dobijo danske mlekarne na

stotisoče kilogramov ruskega masla prav po nizki ceni, katero pripravijo v raznih modelih za pravo dansko maslo in ga pošljejo po dragi ceni v inozemstvo.

Lepo mlekarstvo so imeli tudi v Čikagu, v velikem mestu za ameriško živinsko in žitno kupčijo. V mlekarstvu je nastal ogenj. Tlak je bil tako prepojen z različnimi olji, da niso mogli pogasiti. Začelo je pokati, nekaj ognjegašcev je bilo ožganih, sod za sodom se je razletel, kotli so pokali, vse je bilo v plamenu. V kletih in zgoraj so imeli povsod loj, razna olja, kemikalije in druge priprave za izdelavo masla, le prave smetane in pravega masla ni bilo nikjer. Mlekarne je bila prizidana mesnica, da so ložje loj spravili v mlekarstvo. Imenovala se je: »Mlekarne za najboljše sladko maslo«. Vsa negnusna olja in stari loj se je tam izpreminjal v najboljše maslo.

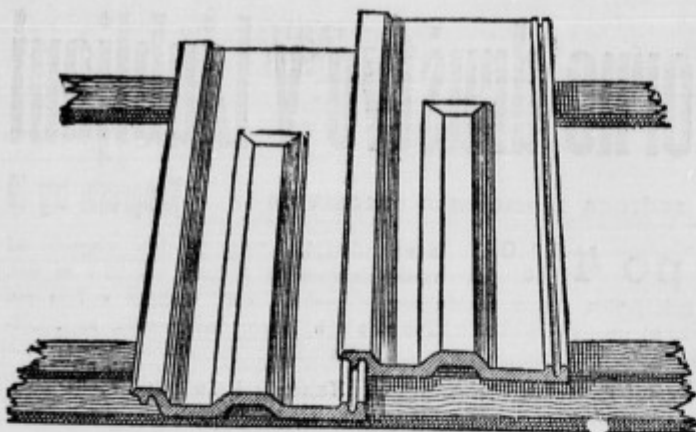
Žitne cene so precej poskočile. Izkazalo se je, da so jeseni ogrski judje nalašč vpili, koliko se je žita pridelalo, da so cene padle in so pokupili blago po nizkih cenah. Zdaj se vidi, da blaga ni. Setvam je veliko škodoval drugod trdi mrz meseca marca. Zdaj primanjkuje dežja po celi srednji Evropi. Prodajali so 20. aprila v New-Yorku pšenico po M 146 (M = K 1-19), turšico po M 9-50. V Odesi pšenico po M 13-40, rž po M 9-70, v Budimpešti pšenico po M 22-50, Pariz M 21-25. Na Dunaju je bila pšenica 26. aprila od K 26—27-50, turšica od K 14-20—14-70, ječmen od K 2-18—2-20, oves od K 20-20—20-80.

Zdaj se bodo skoro gotovo cene dobro držale.

Veselo znamenje za nas je napredovanje parobrodskih družtev Lloyd in Avstro-Amerikana, ki sta osnovani v našem Primorju za morsko vožnjo. Skoro vsak mesec se množi promet. Parobrodi vozijo iz Trsta in Reke skoro po celem svetu. Mi smo tako blizu morja. Ko bi le imeli ljudi, ki bi natančno poizvedeli, kje potrebujejo naše izdelke, bi nam razvoj morske trgovine lahko veliko koristil. Imeti bi morali pač nekaj več zadružnega duha in zupanja v dobro stvar, da bi se kaj trajnega naredilo.

Prav krepko se razvija tudi ribištvo v našem Primorju. Lani so naložili 48.526.181 morskih rib, ki so tehtale 13.092.012 kg in bile vredne 9.741.174 K; leta 1909. le 32.197.201 ribo, ki so tehtale 12.962.375 kg v vrednosti 9.141.960 K.

Kamgarnom se bo cena kmalu podražila. Cementni kartel bo menda le do konca leta držal. Tovarne, katerim so zelo pristigli množino, katero smejo izdelati, se pritožujejo, da so na škodi. Mogočni kartel se namreč boji, da bi bilo preveč blaga, ko bi vsak delal kolikor bi hotel. Določijo torej čisto natančno, koliko sme tovarna blaga izdelati in kam ga sme prodati. Kmetje gotovo ne bodo jokali, če se vsi karteli razdrobijo. Najboljše bi bilo te pijavke za vedno odstraniti iz ljudskega telesa.

F.P. Vidic & Komp., Ljubljana

tovarna zarezanih strešnikov ponudi v vsaki poljubni množini **patent. dvojno zarezani strešnik - zakrivač**

s poševno obrezo in priveznim nastavkom „sistem Marzola“. Brez odprtih navzgor! Streha popolnoma varna pred nevihtami! Najpreprostejše, najcenejše in najtrpežnejše kritje streh sedanjosti. Na željo pošljemo takoj vzorce in popis. **Spretni zastopniki se iščejo.**

782

Jaz Ana Csillag!

s svojimi 185 cm dolgimi orjaškimi lo-relejskimi lasmi, ki sem jih dobila po 14 mesečni rabi pomade, ki sem jo iz-našla sama. To je edino sredstvo proti izpadanju las, za njih rast in negovanje, za ojačitev lasišča, pri moških krepko pospešuje rast brade in že po kratki dobi daje lasem in bradi naravni blesk in pol-nost in jih varuje pred prezgodnim osi-venjem do najvišje starosti.

Lonček stane: 2 K, 4 K, 6 in 10 K. Po pošti se pošilja vsak dan po svetu s pošt-nim povzetjem ali denar naprej iz tvornice.

ANA CSILLAG

Dunaj I., Kohlmarkt 11/65

kamor je naslavljati vsa naročila.

Julij Meinl

Ustanovljeno 1862.

Uvoz kave
Veležgalnica kave

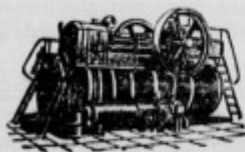
Bruselj 1910 - GRAND PRIX - Buenos Aires 1910

Henrik **LANZ** Mannheim

Patentovani

1024

LOKOMOBILI

na nasičen par in vročo paro
z ventiln. krmilom

„Sistem LENTZ“

in močjo do 1000 P. S. e.

Pisarna za prodajanje v Avstriji:

Emil Honigsmann, Dunaj IX., Löblichgasse 4.

Medn. tovska razstava, Dunaj 1910: Državna častna diploma (Najvišje odlikovanje).

Naročajte sobotnega „Slovenca“!

Nakupujoči
oblačilno blago za ženske
in moške obleke, blagovolite
se ozirati na priporočljivo trgovino

Janko Češnik

Ljubljana, Stritarjeva - Lingarjeva ulica

495

Popolna oprema za neveste. — Velika zaloga vsakovrstnega belega perilnega blaga v bombažu in platnu v poljubni širokosti. — Različne preproge, lino-leji, zastori, garniture i. t. d., i. t. d. — Cene nizke. Strogo solidna postrežba.

Daje po**4³/₄ %**

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

Kongresni trg 19

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg 19

sprejema hranilne vloge vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne in jih obrestuje - po 4³/₄ % brez odbitka, tako, da dobi vlagatelj od vsakih vloženih 100 K čistih 4 K 75 v na leto. Rentni davek plačuje društvo samo. Daje tudi svojim članom predjme na osebni kredit, vračljive v 7 in pol letih (90 mesecih ali 390 tednih) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menjice.

2553

Dr. Fr. Dolšak l. r.,
zdravnik v Ljubljani, podpredsednik.Prelat A. Kalan l. r.,
predsednik.Kanonik I. Sušnik l. r.,
podpredsednik.

Avstrijska družba z omej. jamstvom za Benz-motorje, Dunaj X., Mannhartgasse 4.

Lüksusavtomobili

DINAMI

BENZ

- DIESEL -
- SESALNI PLINO -
- BENZOL -
- NASUROVO OLJE -
- BENZIN -
- ELEKTRO -

MOTORJIKompletne
Električne centrale

856

Glavno zastopstvo za Kranjsko: Zavod za tehnične in elektrotehnične naprave, Ljubljana, Dunajska cesta. Istotam so motorji na ogled.

Tovarni in špedijski vozovi

Najboljša in najsigurnejša prilika za štedenje!

Denarni promet do 31. decembra 1910
čez 87 milijonov kron.

Lastna glavnica K 608.996·84

Stanje vlog dne 31. decembra 1910
čez 21 milijonov kron.

LJUDSKA POSOJILNICA

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

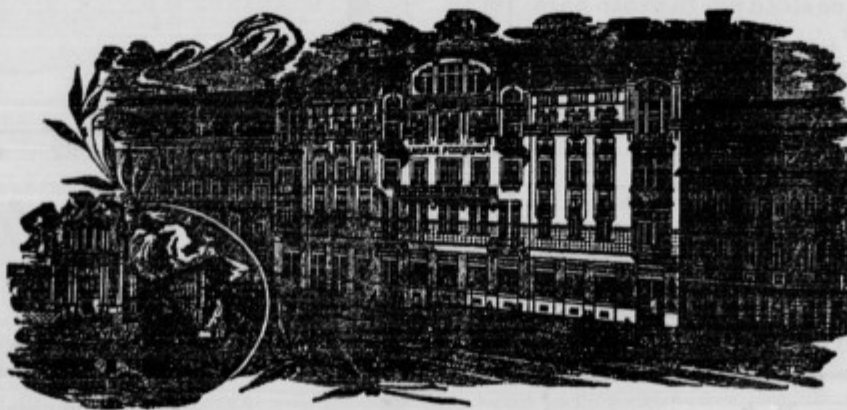
6

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 6, prtiličje, v lastni hiši nasproti hotela „Unlon“ za frančiškansko cerkevijo

sprejema hranilne vloge vsak delavnik od 8. ure zjutraj do 1. ure popoldan ter jih obrestuje po

4¹/₂ %

brez kakega odbitka, tako da prejme vložnik od vsakih vloženih 100 kron čistih 4·50 kron na leto.

Za nalaganje po pošti so poštno - hran. položnice na razpolaganje. Sprejema tudi vloge od svojih zadružnikov na tekoči račun ter daje istim posojila proti vknjižbi z in brez amortizacije, na osebni kredit (proti poroštvu) in zastavi vredn. papirjev. Menjice se najkulant. eskomptirajo.

Dr. Ivan Sušteršič, preds. Josip Siška, stolni kanonik, podpreds. Odborniki: Anton Belec, posestnik, podjetnik in trgovec v Št. Vidu n. L. Fran Povše, vodja, graščak, državni in deželni poslanec. Anton Kobl, deželni poslanec, posestnik in trgovec, Breg p. B. Karol Kauschegg, velepos. stnik v Ljubljani. Matija Kolar, stolni dekan v Ljubljani. Ivan Kregar, podpredsednik, trg. in obrt. zbornice in hišni posest. v Ljubljani. Fran Leskovic, hišni posestnik in blagajnik „Ljudske posojilnice“. Ivan Pollak ml., tovarnar. Karol Pollak, tovarnar in posestnik v Ljubljani. Gregor Šlibar, župnik na Rudniku.